نامەیەکی کراوە بۆ فازیل شەوڕۆ … سەباح ڕەنجدەر

شەممە: ڕێکەوتی 2019\8\24، سابیر ڕەشید لە سلێمانی، لە (ناوەندی ڕۆشنبیری ڕەهەند) کۆڕێکی لەبارەی چیرۆك و دراماکانی: (دڵشاد مەریوانی)یەوە هەبوو، لە هەولێرەوە من و یادی کوڕم و ئاشتی کتێبفرۆش لەگەڵی چووین. کاتژمێر نۆی سەرلەبەیانی بەناو شاری کۆیە ڕەتبووین. سەرەتا پەیکەری (حاجی قادری کۆیی)م دیت تەمی کازیوەی لەسەر مابوو، تەماشای ناوچەوانی بەرزیم کرد، کە ناوچەوانی باب و باپیرانی کوردە.

چامەی: (گوتم بە بەختی خەواڵوو)، خانە خانە هاتە بەر زەین و بیرم، زۆر لەبارەی ئەم چامەیە نووسراوە، بەڵام لای من زانستییترین لێکۆڵینەوە، نامیلکەیەکی دکتۆر (کەمال غەمبار)ە بەناونیشانی: (گەشتێك بە قەسیدە بەهارییەکەی حاجی قادری کۆییدا)، ساڵی 2017 ئەکادیمیای کوردی، لە 59 لاپەڕەدا چاپی کردووە. لەسەر بنەمای شێوازی ڕوونبێژی: (خواستنەوەی ئاشکرا) و (خواستنەوەی شاراوە) بەئاگاییەکی ڕۆشنبیرییەوە گوتاری ڕەخنەیی خۆی دامەزراندووە.

حاجی گەورەیەکە لە گەورەکانی شیعر، لەو بنەچەیە درێژبووەتەوە بۆ ڕۆژگاری ئەمڕۆ، زمانی کردە کەرەستەیەکی خاو و خستییە ژێر دەسەڵاتی بەکاربردن و بەکارهێنانی شاعیرەوە: زمان و شاعیر دەبنە دوو ئاراستە و واقیع دەبەزێنن و لە نەرجسیەتی شیعر یەك دەگرنەوە. پەیوەندی لەگەڵ ژیان ناپچڕێنن و بە سنووری تایبەتی دەربڕینی دەزانن، کات لەناو شوێندا دەکەنە کاتی داهێنان و بەرەو تایبەتمەندییەتی داهێنانی دەبەن، خودی تاك دەبەنەوە ناو کۆ و چالاکی دەکەن و دەیگەڕێننەوە بۆ تاکی خاوەن دەربڕین.

مەکانە: شەوقی بە عێلاتە، پەشمە کێنە هەوار
حەیاتە: زەوقی بە ئەحبابە، بایە ئاو و هەوا

سەرەتای چامەکە بە پرسیارێکی تراژیدی دادەمەزرێنێ. پرسیار ڕەگەزێکی بزێوە و خواستێکی بنەڕەتییە لە چامەکەدا، چامەکەش پاککراوەتەوە لە کەرەستەی کەڵەکەبوو و زیادە. واتە: شیعرێکی بێگەردە و لە بەرزاییەوە دەڕوانێتە مانا و شیعرییەت و زمان. وزە شاراوەکانی شیعرییەتی پێ، لەناو مۆسیقادا بەکاردەهێنێ.

زمانی لەناو هەستەوەرییەکی سەیر تواندووەتەوە. نازانم بۆ بێویستی خۆم و خۆڕسك و لەبارێکی سروشتیی هەڵقوڵاوەوە، کە لە پەیکەری حاجی قادر تێپەڕیم، گوتم: هاوڕێیانم: (خالید دلێر و فازیل شەوڕۆ). بەیانیتان باش.
کاکە فازیل: شیعر خۆی نەرجسییە، شیعرییەتیش بۆ نەرجسیەتی خۆی دەگەڕێنێتەوە. یەکەم وانەی، کە لە نەرجسییەتی شیعر فێربووم. لە شیعری گوتم بە بەختی خەواڵوو بوو، سنووری بیندراوی بەزاندووە و کێشەی لەگەڵ ڕەها دروستکردووە، شیعری کردە (نموونە). چ ڕەگەزێکی هونەریی وا لە شیعر دەکات ببێتە (نموونە). بۆ ئەبەد ئەو پرسیارە بەردەوام دەبێت و دووبارە دەکرێتەوە، چ ڕەگەزێکی هونەریی وا لە شیعر دەکات ببێتە (نموونە).

شیعری: (نموونە) پەیوەستە بە سووڕی ئەبەدی ژیان.

ساڵی 1992 و 1993 (خالید دلێر) لەگەڵ پاڵەی کوڕی لە هەولێر دەژیان. من لاپەڕەی (ئەدەب)ی ڕۆژنامەی (ئاڵای ئازادی)م بەڕێوەدەبرد، دیاربوو دڵشکاوبوو، بەردەوام هاموشۆی ئاڵای ئازادی دەکرد و برادەرایەتییەکی بێگرێ و گۆڵی لەگەڵمدا پەیداکردبوو، لە برادەرایەتیش زۆر هەستەوەر بوو، گومانی لە سێبەری خۆشی دەکرد. پێوەری من بۆ ئەو تەنیا ئاواز و گۆرانی بوو، گۆرانی زۆر بۆ دەگوتم و دڵبەستەی دەنگ و ئاوازی ببووم.
(مام جەلال تاڵەبانی) لەو سەروبەندەدا وتارێکی لە ڕۆژنامەی (کوردستانی نوێ)، ژمارە (260) 6/12/1992 بەناونیشانی: (بانگەوازێك بۆ یەکگرتنەوەی چەپەکان) بڵاوکردەوە و مشتومڕی نووسینی بەدوای خۆیدا هێنا. لەو سەروبەندەدا گفتوگۆیەکی دووکاتژمێریم تایبەت بە ئاواز و گۆرانییەکانی لەسەر کاسێت لەگەڵ تۆمارکرد. پاش ماوەیەکی کورت هێنامە سەر کاغەز.

بڕیار وابوو بە ئەڵقە لە (ئاڵای ئازادی)دا بڵاوبکرێتەوە. داوایکرد دەستنووسەکەی خۆمی بدەمێ و پێیدابێتەوە، ئەگەر پێویستبوو دەستکارییەکی کەمی بکات، کەچی کە هێنایەوە سەرلەبەری دەستنووسەکەی منی بە دەست و خەتی خۆی نوسیبووەوە. سیخناخی کردبوو لە بۆچوونی سیاسی و ئەو بابەتە گەرموگوڕە سیاسیەی لەئارادبوو. منیش لێیم وەرنەگرت و کاسێتە تۆمارکراوە دەنگییەکەشم دایەوە. گوتم کاکە خالید من بە ئاواز و دەنگت کاریگەرم و تۆش هەر لەم باروبوارەدا دەناسم، هیچ کارم بە سیاسەتەوە نییە، هیچ کاتێکیش لایەنگری ئەدەبی سیاسی نەبوویمە. دەشزانم سیاسەت دنیای ئێمەی داغانکردووە و خۆم بەدوور دەگرم لە هەموو فێڵ و تەڵەکەبازیی

سیاسەت، بۆیە لە ژیانی ئاساییم، نەك ژیانی (ئەدەبیم) باجی ئەم خۆبەدوورگرتنەشم ئەو ژیانەمە، کە هەمە. درێژەش بەو کارە دەدەم، باوەڕم پێیەتی.

وەك هەڵزەقینەوە و کاردانەوە و سەرکۆنەکردنێك. گوتی:
تۆ شاعیرێکی سوریالیی و پاش ماوەیەکی کورت دەکوژێیتەوە، کەس تێت ناگا و کەسیش ناتخوێنێتەوە.
منیش گوتم: سەیر نییە، خۆشم لە خۆم تێناگەم.
وەڵامەکە بە شێوە گاڵتەجاڕییەك تێگەیشت، بۆیە بەگرژییەوە گوتی:
تۆم لەبەر پاشناوەکەت خۆشدەوێ. بەداخەوە شیعرەکانت پێچەوانەی پاشناوەکەتن، بەڵام کەسایەتییەکی خاکەڕایی و زۆر ئارام و کۆمەڵایەتی و ڕەسەن لە بەڵێندان و وردەکار لە جووڵانەوە.
منیش گوتم: لە هەڵبژاردنی پاشناوەکەم فریوم خواردووە، بەڵام لە بایەخدان و هەڵبژاردنی ئاواز و گۆرانییەکانت بەهێز و زیرەکم و هەستێکی کۆپەدارم هەیە بۆ شێوازی ئێستێتیکییان. بە تایبەتی گۆرانی: (ئەی قومری). شێوەی داهێنانی کامڵ و نزیکترە لە خولیای ڕاستەقینەت. جۆرێکی دووروودرێژی بۆ کێشام و گوتی: سوریالیی نابێت گۆرانی منی بەدڵ بێت. (ئیدریس شەیداهێ) بە شێوازی جۆتەکە زۆر پێکەنی، میزی پێڕانەگیرا، خۆی تەڕکرد. (ئەبوبەکر خۆشناو) سەرنووسەری ڕۆژنامەکە بوو، ڕووداوەکەی پێ شەمێ و ڕێن بوو لە جەستەی درا، گوایە من سوریالییم و لە ڕۆژنامەیەکی چەپیشدا کاردەکەم. منیش لەقووڵایی خۆمدا ڕێز لە هەموو ئەدەبێك دەگرم، لەناویشیاندا تاسەم بۆ ئەدەبی (هەستیی) لەوانی تر زیاترە.
کاکە فازیل: لە ناوەڕاستی هەشتاکان سێ شیعرت وایانکرد باش بتناسم و دڵبەستەیانبووم.
1- شیعری: (داستانی ئەستی و شوانە). گۆڤاری بەیان، ژمارە (98) ئەیلوولی 1984.
2- شیعری: (گەڵاڕێزان). گۆڤاری کاروان، ژمارە (39) کانوونی یەکەمی 1985.
3- شیعری: (خاك و خۆڵ). گۆڤاری کاروان، ژمارە (71) کانوونی دووەمی 1989.
لە ئەدەبی کوردیدا دەقی نایاب و درەوشاوە بۆ ڕاگواستنی گوندەکانی کوردستان نووسراون. بەو تێگەیشتن و کاریگەرییەی ئەدەب لەسەر منی هەیە. لە هەموویان کاریگەرتر:

- چیرۆکی: (برایم شۆراوی – عەبدوڵڵا سەڕاج). گۆڤاری کاروان، ژمارە (2) تشرینی دووەمی 1982.

- چیرۆکی: (پیر مەڵمەند – مستەفا ساڵح کەریم). گۆڤاری کاروان، ژمارە (68) ئەیلوولی 1988.
- چیرۆکی: (مەرگی سەگ – مەولوود ئیبراهیم حەسەن). ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ، ژمارە (101) 26\5\1992.

کاکە شەوڕێ: شیعری: (داستانی ئەستی و شوانە) کاریگەرترین شیعری کوردی بوو، کە لەبارەی ڕاگواستنی گوندەکانی کوردستان بیروڕای گرینگی وروووژاندبێت و لە زەین و بیری مندا مابێتەوە. شیعرەکە، (شیعری ڕۆشنبیر) نییە. شیعری (هەڵچوونی ڕاستەقینە و سۆز و مانا)یە. وەك بەشێك لە ژیان و فیکری کۆمەڵگا دەرکەوتووە. وێنەیەکی جووڵاوت لە واقیع گواستووەتەوە و کەم خەیاڵت پێداوە، بەڵام هونەری گواستنەوەکەت نایاب جێبەجێکردووە.

ئەم بەیانی باشەی ئەمڕۆم بۆویستی خۆم و خۆڕسك و لەبارێکی سروشتیی هەڵقوڵاوەوە، بێ هیچ گومانێك کاریگەری و ڕاگرتنی بەهای ئەم شیعرەیە.
برام نۆ مانگە هاوسەرەکەم تووشی نەخۆشی شێرپەنجە بووە، ماوەیەك لە وڵاتی: (ئوردن) و ماوەیەکیش لە وڵاتی: (ئێران) بۆ چارەسەر ماینەوە. ئێستا دوو مانگە لەگەڵ سێ منداڵم: (خەون و سۆز و شاد) بۆ چارەسەر لە وڵاتی: (تورکیا)ن. منیش بە تەنیا لەماڵەوە، لەناو ڕووناکییەکی شڵەژاودا ماومەتەوە و لەبارێکی دەروونیی زۆر نائارام دەژیم. ئەدەب فریام کەوت و ئێستا لە شەو و ڕۆژدا زیاتر لە 15 کاتژمێر دەخوێنمەوە. دڵدانەوەی ئەدەب جیاوازتر و کاریگەرتر و میهرەبانترە لە دڵدانەوەی خوشك و برا و خزم و کەس و دۆست و برادەر.

سوپاس بۆ ئەدەب، ئەدەبی بێگەرد و پاراو وەك خدری زیندە فریام کەوت. لەو خدری زیندەیەی ئەو ماوەیەم، ڕۆمانی: (ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوە)ی کاروان عومەر کاکەسوور بوو، لێرەدا دەرفەتێك وەردەگرم، دوای خوێندنەوەی ڕۆمانەکە، نامەیەکم بۆی نووسیبوو و نامەکە بڵاودەکەمەوە:

(نامەیەکی کراوە بۆ کاروان کاکەسوور

گوتراوە: (هەموو مرۆڤەکان بە یەکسانی لەدایکدەبن)، بەڵام هەموو شێوازەکان بە یەکسانی لەدایکنابن. شێوازی ئەم ڕۆمانە لە ناوکی هونەری پێ لەدایکبووە و هێزی شێوەی ڕسکاندووە.
هاوڕێی خاڵی سەرەتام کاکە کاروان کاکەسوور: ئەدەب پەیوەندیکردنە

به کرۆکی مرۆڤ بۆ ڕەخنەگرتن له زەمەنی نوێ. ڕۆمانه دەستنووسەکەتم، به بیر و زەینەوه خوێندەوه: (ئەو هاوڕێیەی منداڵیم ببینمەوه)، وەك بابەت و ڕووداو و شێواز و تەکنیك، هونەری پڕە. ڕووبەڕووی نەرمترین زمانی گێڕانەوه بوومەوه.
نووسەرێکی بەرپرسیاری و ڕووداوەکان ناپچڕێنیت. واته: ڕۆمانێکی لەبەریەك هەڵوەشاوه نییه. هێزی وێناکردنی کاراکتەرەکانیش تا شیعرییەتی پێ، ئێستێتیکین له تایبەتمەندی و ڕەوتگەی یەکەیەکی ئەزموونی خۆیان پێشکێش دەکەن.
چاپبوونی ئەم ڕۆمانەت خوێنەری نوێت بۆ پەیداناکات. کاڵایەك نییه له بازاڕدا، داکشاوەته ناخی ئەدەبی بێگەردەوه. هەستگەرم مەبه بەوەی ژمارەی خوێنەرانت زۆربن. لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا تا به ئەمڕۆ گەیشتووه ئەدەبی (کاڵ و خۆڕسك) له (ئەدەبی پێ) باشترنا، زیاتر خوێندراوەتەوه.
لەم ڕۆمانەتدا ئاراسته و شێوازی ڕووداوەکانت نەگۆڕاوەتەوه. کاریگەرییەکانی ئاراسته و شێوازی ڕووداوەکانت گۆڕاوەتەوه. ئەمەش کردەی پەیوەندیکردنی ئەدەبی بێگەرده به کرۆکی مرۆڤ و بەسەر خۆری ژیاندا ڕوانین. خۆری ژیانیش هەستەکان چالاك دەکات، هێ و ئامانجه بۆ چالاککردنی دۆخی ئەدەبی. بەهیوام هەوڵی چاپکردنی بدەیت تا خەڵکانی دەستنێژی ئەدەبی بێگەرد بیخوێننەوه.

(هەولێر 4/8/2019

ژیان بنەڕەتی هەموو شتەکانه، ژیانیشم لەناو شیعردا سەریهەڵدا، لەناو کتێبدا قەت بێزارنابم. چونکه هەم له مانا و هەم له ڕەگەزه هونەرییەکانی نووسین دەکۆڵمەوه. کاتێك ئەم شیعرەی بەڕێزتم خوێندەوه. له ماناکەی، نەك ڕەگەزه هونەرییەکانی، ویژدانتم ناسی و هەستم کرد خاوەن ئامانج و پەیامی و پیاوێکی ملاوملی لەگەڵ نەتەوەی خۆتی و واتکردووه کۆمەڵگا به چاوی خۆی بڕوانێته ژیان. له دنیایەکت کۆڵیوەتەوه و لێی دواوی، که لەئارادایه. چەمکی بەرپرسیاریەتی نووسینت بەرانبەر ستەمکار بەجێهێناوه. لەم باروبوارەدا شیعر دەگاته خەڵکانی دی. وێنەی ڕاگواستنی گوندەکانت به ئەندازەیی کێشاوه و نیشانەی کارەساتەکانت کردووەته ڕامانی سەرەکی.

شیعری بێگەرد، که ئێستا دەتوانم دەستەواژەیەکی تریشی بخەمە پاڵ: (شیعری پاراو). واته: قووڵایی ناخی مرۆڤ و پرسەکانی و پەیوەندی بەریەککەوتنی نێوان جیهانی خەون و زەین. (خەون و زەین)یش له جیهانی ئامادەدا.

وشەی ڕاستەقینەی زمان دەڵێت و زمان ڕزگار دەکات لە پەیوەندییە بەیەکداکەوتووەکان. ناشی بەستێتەوە بە یۆتۆبیا و ئاواتەکانەوە. (ئەمە دەکوژم و ئەوە دەژێنم و ئەم ئاڵایە دادەگرم و ئەو ئاڵایە هەڵدەدەم) یۆتۆبیا و ئاواتەکان دەگۆڕێت بۆ وێنە و هێزی سەرسوڕهێنەر، دەتوانێت هەموو شتەکان بگۆڕێت بۆ وێنە، وێنەش لەشیعری بێگەرددا پڕۆژەیەکی بێ سەرەتا و کۆتاییە. واتە: پڕۆژەیەکی کامڵە. ئاسۆ و دوورییەکانی خەون و زەین دەبینێ. شیعری بێگەرد لە کات و شوێنی تایبەتدا، یان خاڵی بێئاگایی دەنووسرێ، کە خاڵە بێئاگاییەکە پەیوەندی بە چەندین خاڵی پێشترەوەی بە جیهانی ئاگاییەوە هەیە و ئاستی پەیوەندییەکان لەم خاڵە بێئاگاییەوە وروژاون.

کاکە شەوڕۆ: لە کاتێك لە کاتەکانی نووسینمدا زۆر خۆپەرست و نەزان و کڵۆڵ و کلۆربووم، فریوم خواردبوو، وامدەزانی زەنگی نوێبەخشیی شیعری هاوچەرخی کوردی لە ئەزموونی منەوە لێدەدرێ. دەزانم ئێستا وزەی شیعری داهێنەرانەت خامۆشبووە و خەریکی وتار و لێکۆڵینەوەی ئەدەبیی. ماوەی نێوان ئەم دوو چەشنە ئەدەبیەش، مەسافەیەکە تەنیا ئەدەبی بێگەرد و پاراو دەتوانێت پێناسەی بکات و پێوانەی بۆ بدۆزێتەوە. شیعر دوانە لە خۆت. وتار و لێکۆڵینەوە دوانە لە کەسانی دی. بێگومان دوان لە کەسانی دی کەمتر تێڕامان و وردبوونەوەی دەوێ، بەڵکو زانیاری پەیداکردنە.
ڕەخنە داهێنانی مەعریفەیەێ بە بینین و پرسیارکردنی بەردەوام گەشەدەکات. هەست بەوەش دەکەم کەرستەی نووسینی تازەت لە وتار و لێکۆڵینەوە بەئاگاییەکی ئەقڵییەوە لەسەر چەند ئاستێکی ئێستێتیکی وروژاندووە، بەڵام لە هەڵبژاردنت سەرنجێکم هەیە، بەشێکی زۆری لێکۆڵینەوەکانت لە ئاستی شیعری یەکئاست و یەکبابەتی نووسیون و شیعرەکان بە زمانی کەسی ئاسایی نووسراون. ئەو کارانەی کردوونت، کارە ڕەخنەییەکانت لە دەقە شیعرییە هەڵبژێردراوەکان بەتواناتربوون. لەگەڵ ئەمەش ئایە توانیوتە کەرستە تازەکان بکەیت بە ڕێباز و بۆچوون و دەربڕینەکانت بکەیت بە بڕیار.
(ڕێباز) و (بڕیار) لە لێکۆڵینەوە گرینگن، خوێنەر بەرەو ئاسۆی چاوەڕوانی دەبەن.
کاکە فازیل: ڕەخنە کۆمەك وەرگرتنە لە ئاسۆ و دوورییەکانی ئەدەب، لەسەر بنەمای زمانەوانی و ئێستێتیکای شێواز و ڕێکخستن و چۆنیەتی دابەشکردنەوەی کات و شوێن و ڕادەی داهێنان.... تاد، بایەخ بە شیکردنەوەی دەق و هۆکاری نووسینی دەدات. دەق، دەقی داهێندراو بە شێوەیەکی تەواو لەدایکدەبێت و ڕەخنە چۆنیەتی لەدایکبوونەکەمان

تێدەگەیەنێت.
دەق دووجار لەدایكدەبێت.
یەكەم: لەدایكبوونی سروشتیی خۆی.
دووەم: كاتێك ڕەخنە دەیناسێنێت.
شیعری: (بێ هیوای كوێم)ی گۆرانم لە فۆرمی لێكۆڵینەوەیەكی: (كەمال میراودەلی) لە ژمارە (6)ی گۆڤاری نووسەری كورد، شوباتی 1981، ناسی. لەدڵەوە بیری پێكردمەوە و ناسیم و بە شیعری: (نموونە)م هەڵبژارد.
بێ هیچ (ئا) و (نا)یەك، هەموو شاعیرە باشەكانی كوردم خۆشدەوێ. هەر یەكەی بە ئەزموونی جیاواز، ئەو ئەزموونە جیاوازانە وایكردووە نوێبەخشیی شیعری كوردی پەرەبسێنێ و دەربكەوێت و بچێتە ناو چنینی داهێنانی شیعرییەتی پێەوە و پڕۆژەی هاوچەرخبوون بنیادبنێت. (شیعر) و (مرۆڤ) پڕۆژەی كامڵن.

ئەیلـــوولی
2019 هەولێر